

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 3 круне, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору 31. Јануара 1900. године.

ДЕЧИЈИ ЗЛОЧИНИ.*)

— По др. В. Рајну и Е. Шолцу. —

Дечији злочини догађају се данас, нарочито у просвећенијим државама, у толикој мери, да се мора свим силама гледати на то, да се они онемогуће, или ако то није могуће, бар сведу на што мањи број.

Питање о дечијим злочинима по својој природи спада с једне стране у област судске криминалистике, а с друге стране спада оно и у педагогику, што је ту реч о дечијим злочинима. На нестајање и опадање дечијих злочина не утиче тако сигурно оштрина или благост параграфа, колико ту помаже школа својим васпитањем.

Да би се то питање могло решити онако, како би то потпуно одговарало и захтевима данашње педагогике као и захтевима модерног државног уређења, мора се дубље у њ завирити, размотрити дечије злочине у њиховом целом обиму, и потражити узроке, са којих се они догађају. Тек кад на тај начин стекнемо прави поглед на ту целу ствар, моћи ћемо изложити какве су реформе потребне да се изведу на том пољу.

Да је питање о дечијим злочинима од велике важности увериће нас ово:

1. Што ми не можемо бити са свим равнодушни према нашем рђавом подмлатку. Ако је велика истина, да на млађима свет остаје, колика тек мора бити одговорност на нама, ако ми те млађе нисмо спремили тако, да су они кадри тај свет прихватити од нас, и уздићи га још више, него што га бесмо ми уздигли. Ту

*) По предавању др. В. Рајна, што га је 4. (16.) 1899. год. држао у „Staatswissenschaftliche Gesellschaft-y“ и по чланку Е. Шолца: „Jugendliche Verbrecher, ihre Behandlung und Erziehung,“ у Рајновом делу: „Encyclopadisches Handbuch der Pädagogik,“ Band VII. Lancensalza, Hermann Beyer & Söhne.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

се може zgodno приметити она Гетеова реч: „Што си наследио од твојих предака, треба и у истини да наследиш!“

2. Многобројни дечији злочини доводе у питање школу и утицај њеног васпитавања и бацају ружну сенку на домаће васпитање. Многи дечији злочини могу да значе погрешно схваћено уређење школâ, промашен задатак школе, као и оскудицу морала и религије у породици.

3. И сама држава је у праву, да од нас захтева, да јој однегујемо добре синове и грађане. Само је оно идеална држава, у којој сваки ње грађанин зна своја права и дужности, и то врши.

4. Какав би, на послетку, настао хаос у друштвеној заједници, кад би се ми показивали са свим равнодушни према дечијим злочинима, и кад се неби старали, да се будући свет поправи. Права слобода, па и највећа, састоји се у томе, што је човек везан за слободу другога. А ако ми ту слободу нарушавамо, зар не дајемо повода да и други нашу нарушава. И не само то! Нека свако замисли, какав би вид имало људско друштво, кад би се сва зла оставила да и даље ничу. Држимо, да за таком сликом друштвеног живота не тежи, и не може тежити нико.

Из тога се, дакле види, да се на дечије злочине мора мотрити као на опасне појаве, које не могу служити на част ни народу једном, ни школи, ни држави, па ни друштву. А да те појаве захтевају и брзо, енергично лечење, ван сваке је сумње.

Али се ни једна болест не лечи од ока, пре него што се свестрано не испита. Тако је то и са дечијим злочинима. И они се не могу све дотле с успехом искорењивати, док се темељно не проуче све оне чињенице, које нам јасно казују под каквим приликама и под каквим се условима они развијају.

И ми ћемо с тога прво изнети статистичке податке, а после узроке, са којих се они дешавају. После тога неће нам бити тешко рећи, шта би се дало учинити, да се ти злочини искорене и умање.

Пре него што пређемо на саме статистичке податке морамо рећи коју о детињој судској одговорности. Кад је дете одговорно за своје дело, а кад не? То се не да тачно одредити, јер је доба дечије одговорности у свакој држави друкчије установљено. Та је разлика у томе, што душевни развитак деце није једнак у свима државама. Зато је у једној држави дете пре одговорно за своје дело, него у другој. Обично се деца до 10 година, а негде и до 12, не могу судски казнити. Од 10. т. ј. од 12—21. допуштена

је нека казна од стране власти, но та се казна у толико разликује од казне одраслих, што се од 12. — 21. године не могу у толикој мери судски гонити, као што је то код одраслих случај. Но и то доба од 12. — 21. године није увек стално, јер н. пр. немачки казнени закон сматра 18. годину за границу, где се казна може сасвим променути.

А сад да пређемо на саме статистичке податке.

По њима било је у Немачкој 1895. године 44384 осуђеника дечијих,^{*)} и од тих пада на Бреславу 4246, а на Берлин 4197. Преко 2000 осуђеника имали су: Келн, Дрезден, Хале, Наумбург и Позен. Између 1000—2000 имали су: Бамберг, Целе, Хамбург, Јена, Карлсрухе, Кенигсберг, Маријенвердер, Минхен, Нирнберг, Стетин, Стутгарт и Цвајбрикен. Испод 1000 осуђеника бројали су: Аугсбург, Колмар, Дармштат, Франкфурт на Мајни, Кил са преко 500, Касел са 468, Росток са 494. Брауншвајг са 340 и Олденбург са 150 осуђеника од 12—18 година.

По врстама казне били су осуђени због увреде земље господара 8 опорачавања државној власти (према чиновницима) 461, преступ и повреда јавне сигурности 1259, (од тога због нарушења кућевног мира њих 891), због крађе новаца 31, због повреде дужности заклетве 70, због лажног теретења 26, због престапа што се односе на веру 64, због прекршаја и престапа против морала 1296, због увреде 1214, због прекршаја и престапа против живота 85, због телесне озледе 7957 (од тих 6223 опасних телесних озледа) због престапа против личне слободе 331, због крађе и проневере 24.019 (простих крађа 17.592, поновних крађа 840, а тешких крађа 3146), отмица и пресија 122, због утаје 1193, превара и непоштење 1925, због фалсификовања исправа 557, због кажњивог користољубља 766, због оштете 2597, због опште опасних прекршаја у служби 14.

Од 44.384 осуђеника њих 36.122 још није било кажњено, а 8262 их је већ било кажњено, и то једном осудом 4912, са две 1833, са 3—5 осуда 1363, а са 6 и више осуда њих 154. На сваких 100 осуђеника долази 31.4% без претходне казне, 11.1% са једном, 4.1% са две, 3.1% са 3—5 и 0.3% са шест и више претходних казни. У погледу висине казне од 100 осуђених на затвор, осуђено је на 2 и више година 1.1%, од 1—2 год. 3.2%,

^{*)} Под тим називом разумеваћемо увек дечаке између 12—18. године, осим где изриком не стоји испод 12. или испод или изнад 18. године.

од 3 до 12 месеци 16·7%, од 1—3 месеца 14·8%, од 8—30 дана 24·3% од 4—8 дана 17·9%, а мање од четири дана 22%. Не говорећи у процентима 1895. године било је осуђено на тавницу од две и више година њих 301, од 1—2 год. њих 930, од 3—12 месеци 4799, од 1—3 месеца 4233, од 8—30 дана 6944, од 4—8 дана 5133, а мање од четири дана њих 6308. Ту долазе 359 осуђених на обичан затвор, 7174 на новчану глобу, а 8524 на укор.

1895. године било је у Немачкој држави осуђено ради злочина и престапа свега њих 454.211, које деце, које одраслих. Од тих било је од 12—15 године њих 13.500 и то 11.270 мушких, а 2230 женских; — од 15—18 година осуђено их је 30.884, т. ј. 25.403 мушких и 5411 женских. Због злочина против државе, јавног поретка и религије осуђени су 1895. године њих 240 испод 15 и 1679 испод 18 година. Због злочина и престапа против личне слободе осуђено је 1794 испод 15 год., а 9089 испод 19 година. Због злочина против туђег имања осуђено је 11.466 испод 15, а 20.102 испод 18 година.

1897. године осуђено је њих 45.251 испод 18 год. Према 1895. год. то је вишак од 867 злочинаца. 1897. године били су осуђени због крађе њих 22.544 (у 1895. год. 24.019), због телесне озледе 7537 (у 1895. год. 7957), због оштете 2852 (у 1895. год. 2597), због проневере 2111, због преваре отимања и фалсификовања исправа њих 3667, због јавног престапа морала 1170, због убијства и дечијег уморства 22, због паљевине 175 и 50 њих због криве заклетве.

(Наставиће се.)

ПЕДАГОШКЕ И ПСИХОЛОШКЕ ЗАБЕЛЕШКЕ.

Пише: Душан Ђурић учитељ — Дарда. —

Био сам сиромашан учитељски приправник, као и остали моји другови, којих је било бар половина сиромашних, борио сам се са оскудицом и невољом. Борба је та била љута и чемерна јер је требало савладати, победити и опет остати и бити здрав, чио, весео и оран. Тешило ме то, што нисам био сам, који сам се борио са оскудицом. Тешило ме то, што сам унутарњу радост гајио, да ћу, кад српску учитељску школу свршим, постати учитељ српског народног подмлатка. Тешило ме и то, што нисам био остављен самом себи да непрестано трпим оскудицу, јер сам већ после 7 месеци

учитељско приправничког живота, получио потпору, истина малу, али, тек је стипендија била. Па каква радост, потпора и утеха за моје сиромашне родитеље. Исту стипендију сам уживао и друге године, а треће године приправничког живота, на велику моју и мојих родитеља радост, уживао сам стипендију митровачке имовне општине од 200 фор. а. вр. којој овом приликом морам одати синовну оданост и искрену благодарност за превелику милост и добро дело.

Бог се брине за сироте. И тако сам после трогодишњег редовног полагања српске учитељске школе у Сомбору, исту свршио и строги учитељски испит пред испитним поверенством, као и испит за учитељско оспособљење пред кр. државним угарским надзорником, положио с врло добрим успехом и као оно полетарче, полетио у широк свет, с великим идејалима, с поносом и намером, да сво знање моје добивено у учитељској школи, усадим у младеначке груди, да настављам и да васпитавам српчиће и српкињице, од којих постаје народ. О како су то биле лепе и велике идеје тад! Народ, народну младеж учити и васпитавати, та ту је задаћу Исус Христос вршио. Па и ја учитељ постао! Па како ће народ да ме поштује, како ће младеж да ме воли, да ме хвали, да се дичи оним, чему их све будем учио. А где ће ме судба одбацити? Стрепио сам после већма за местом које ће ми судба доделити, него за саму сведоцбу. Тражио сам по свима новинама, службеним и полуслужбеним, упражњена учитељска места. Бирао сам боља од бољих, јер сам се уздао у своју добру сведоцбу. Слушао сам од старијих учитеља да често буду на најбољим местима изабрани најлошији ђаци, али то све чини „алдомаш“ и присно пријатељство. — А ја нити имадох кога да ме препоручи, нити имадох с чим да подмитим, већ једино се ослоних на Бога и на срећу. — Компетовао сам на три места, од којих су били: два града и једно село. Помислио сам и решио, да ћу тамо отићи, где будем први пут изабран. Тако је и било. Будем изабран и „први“ пут брзојавно извештен, да сам изабран за учитеља у Лијевну, у Босној поносној. То је била прекомерна радост за мене, што сам получио град, истина у Босној, па још на граници далматинској. — Брзојавно сам се захвалио и одговорио српској општини, да се примам избора и да ћу доћи када добијем путна трошка, као што је у стечају оглашено било. — И заиста после 3—4 дана, добијем брзојавно 40 фор. а. вр. Одмах себи набавих неке ствари и реших, поћи на далек пут, оставити милу мајку и сестру. Отац ми не

www.nlb.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

даде поћи сам на пут, те се са сузним очима обрати мени говорећи: „Сине! Ти полазиш на далек пут, остављаш нас саме, а ми се у срцу бојимо за тебе и претрпећемо велика страха тим више, што ћеш преко сињег мора путовати у непознату земљу. Него ако хоћеш, да преполовимо бојазан и страх твојој мами, а ти дозволи, да те ја као твој отац пратим на путу, да те очима видим да си намештен и ухљебљен, па онда нама како било, макар онда за навек очи склопили.“ — И сâм сам то мислио и желио, па једва дочеках ове речи. „С драге воље оче! рекох своме оцу, пун радости, зебња за далек пут по мору, одмах ме прешла.

Сећам се добро, да је била недеља. Још до подне сам се у Сомбору, на жељезничкој станици распитао када полази влак за босански Брод, односно Загреб и Фијуму. Рекоше ми да један влак полази у вече. Једва сам чекао вече. Ја и отац спремисмо се на пут по оној Прерадовићевој песми: „Што је круха у нами је, што је руха на нами је“, и један завежљај понесосмо собом у коме беху моје књиге и још нека одела. Чекали смо $\frac{1}{2}$ сата на жељезничкој станици док је влак дошао из Суботице. Што се ближе приближавао влак, све ме већа туга срце обухватала, јер ми тада паде на памет, брзо и зрело помислих: да нећу за годину дана моћи вратити се у околину своје родбине, матере и сестре. — Већ сам узео и путничку карту. Са матером сам непрестано водио разговор, тешио ју да ћу јој писати често, да не стрепи за мном, јер да ћу се ја после годину дана вратити у своју домовину, и да само зато идем у Босну, да проучим свет, обичаје, карактер, да се светски образујем, јер свет и разни предели су најбоља школа за млада човека.

Разговору не би било краја, да није влак звижднуо и стао пред станицу. Још један поглед на матер, која је била тужна а неколико суза јој се скотрљаху низ лице, ја сам видео, али је она сузе утрла рупцем, да сакрије унутарњу борбу и тугу, па да мене охрабри. Пољубих мајку своју у руку, она мене у лице и чело. Срце је говорило, очи су тумачиле материнске осећаје а уста обично у таким догађајима и тренутцима, не говоре. Опростисмо се ја и отац, с матером мојом и сестром која је тада била ученица српске више девојачке школе у Сомбору. Уђосмо у жељезничка кола. Био је мрак врло густ. Кроз прозор сам гледао не би ли још угледао своју мајку, но узалуд. Није се видело ништа. Машина звижду, а жељезничка кола се постепеном брзином кретала. Тада ми грунуше

сузе, али сад шта ми је вајде. Стегох срце, убрисах сузе, и мени пред очи сину: школа, ученици, црква и народ. Какве ћу Боже дане преживети у првој години учитељског живота? О томе сам највише мислио. — Мислио сам још и о томе, јер сам се сетио практичне наставе свог професора педагогике и дидактике Н. Ћ. В., да се треба брижљиво спремати за свако предавање у школи, да се деца предаје наука с разумевањем, с лакоћом, вештином, да се деца упућују на добро, а одвраћају од зла, једном речи, да се бринемо како ћемо вештије и корисније васпитавати поверену нам младеж. — Та о многом још којечему сам размишљавао и планове кројио како ћу и шта ћу радити кад примим српчиће, да их васпитавам и учим, али разуверио сам се, јер теорија је нешто апстрактно дело, коју може сваки глупан набубати, али то није једина корисна сврха нити опште важно за једног учитеља као педагога и психолога у ужем смислу, — а практика је оно право изведиво (или неизведиво) ремек дело у ком се огледа учитељева вештина у погледу теорије и праксе. — То ће се читаоц уверити из ових „Педагошких и психолошких забележака“ мојих, да често учитељ изведе, и пође му за руком и оно, што држи да му није могуће извести, али то све чини — „добра воља и рад“.

Да не описујем потанко своје путовање, што спада у путописне црте, рећи ћу још толико само, да сам до Фијуме сретно приспео и разгледао многе знаменитости, зграде, творнице и морске бродове. Па тек како ми је било пуно срце, кад сам први пут угледао море. — У Фијуми сам се с оцем баш ради тих знаменитости задржао два дана. Трећег дана улегосмо у 5 сати ујутро на морски брод и кренусмо се за Сплет. Море плаво, мирно. Брод јури, а широко море изгледа као широка равна ливада. Из далека се плаве канените стене, морске обале. Видео сам очима плиму и осеку. И то ми је било од користи. По морској пучини, а при сунчаној топлоти играху се огромне морске рибе. У вече тога дана стиже брод у Задар око 6 сати и ту се одмарао целу ноћ до 4 сата из јутра. За време одмора, све до мркла мрака, отишао сам са оцем у град и разгледао га, а онда смо се вратили и на броду ноћили. Ах та дивна је то била ноћ, и оно светлудање мора.

Сутра дан се кренуо брод даље. Поред многих острва смо пролазили, прошли смо и поред Трогира и Шибеника, старих али лепих градова далматинско приморских. Тек кад брод приспе у Сплет,

www.gutenberg.org и скрцасмо. Одмах потражисмо људе који ће нас одвести до Лијевна. Два босанца су баш на морској обали била, који су дошли по сѐ у Сплџет. Њима поверисмо наш пртљаг, они га метнуше на коња а ми, као и они морадосмо ићи за коњима пешке, по каменитом путу и високим стенама све до Лијевна. Кад приспесмо у Лијевно, био је мрак. Потражисмо потпредседника и нађосмо га. Он нас је дочекао свесрдно и пријатељски. Тамо сам и ноћио. Сутра дан сам учинио посете свештенику, председнику и неким одличним чиновницима, а после 5—6 дана сам отпочео школу.

Одмах сам отпочео бележити што ми се свидело да је вредно успомене и то поглавито оно што се односи на васпитање и неговање чврста карактера дечијег, усавршавања на добро, а одвраћања или одвикавања од зла.

(Наставиће се.)

УЧБЕНИЦИ И ОСНОВНА НАСТАВА.

Пише: Јов. З. Медурић, учитељ.

Ма колико да се расправљало питање: да ли да се из руку дечијих у основној школи истисну учбеници и ма да је то питање имало својих присталица, ипак нико није тврдио, да децу треба оставити без књига, но је данашња школа ишла за тим, да сведе број учбеника на минимум и онда је тражила и испитивала, који би учбеник могао заменити и истиснути остале учбенике. У овостраном нашем школству, тако рећи, није се о томе ништа, или врло мало радило. — Признање смо дужни одати *творцима* нове школе у нас, али после тог дужни смо не остати на једном месту, већ тежити и радити на томе, да се изједначимо и упоредо корачимо са напреднима. — Моћ просвете је велика; сви то добро знамо, јер искуство нам даје томе доказа. Просвећени народи великом брзином иду унапред. Код њих се на свима пољима друштвеног живота види велики напредак док код других не. Нема томе ни по века када су нам наши саотачбеници, Мађари завидили, кад су дела наших књижевника у пет-шест стотина улазила у народ. А како данас стоје они и ми? О томе не треба ни говорити! — Не ће ми се замерити, ако налазим кривице нашем застоју и у основној настави, а изгледа ми да баш ту најлоше стојимо. У но-

није доба почело се о томе говорити, но покушаја није било, да се ово стање измене. Није ми намера да изнесем овде кривце томе, јер би у томе можда са неуспехом изишао; но ми је намера да дадем повода озбиљнијем и озбиљном размишљању о томе и да почнем са оним, што би, мислим, допринело живљем раду и бољем успеху у основној настави, када би се на промени и измени истога и код нас прорадило.

После поклича славнога педагога и философа *Хербарта*: „*Не признајем васпитање без наставе, као што не признајем наставу која не васпитава*“ савремена нам школа примила је *наставу* као најмоћније средство да постигне своју цел, а цел јој је, да *васпита*. Појам речи: „*васпитање*“ бивао је различито тумачен, односећи се на задатак му, све дотле, док му задатак *Е. Кант* не одреди овом дефиницијом: „*Васпитању је задатак да човека спреми за живот, да му пружи моћ да буде свестан свога положаја у свету.*“ — Тај задатак с обзиром на истакнуто начело *Хербартове* школе, да се постићи наставом. Да настава васпита зависи у многоме од начина, — метода. *Хердерово* мишљење „да сваки учитељ може на свој начин настављати, т. ј. имати свој метод“ побијено је са неуспеха кога је настава постигла, а тим побијањем *Хердерова* мишљења, признао се један општи начин — метод. Тврдим, да се тај општи наставни метод може изложити у *учбеницима*, т. ј. изложено градиво у *учбеницима* морало би бити тако сређено, да оно служи не само као храна ученицима, но и васпитачу као правац у раду му васпитачком! Од колике су нам важности *учбеници* у раду нам школском, није ваљда нужно доказивати. Важност истих види се отуда, што сви напреднији народи много полажу на њих, па их усавршују и дотерују и немају границе у надмећању, ко да их боље и савршеније има. Тврдим, да без оружја ни поред најбоља ратна плана не може се у бој поћи, јер извесна је пропаст. Исто важи и овде. Узалуд су нам и најбољи наставни планови, ако немамо средстава да их изведемо, а међу средства морамо на првом месту рачунати и *учбенике*. Полазећи са начела „у свету све се мења“ усавршује, дотерује, измењује; — требало би ради самога напретка, то исто покушати и код нас, јер оно што нам је било добро пре три — четири деценија, не мора бити данас. Признајемо да *учбеници* ти имају и имаће своју историјску вредност и да они морају послужити као основ при састављању нових, но свакако је време да се на томе почне радити.

Високославни Школски Савет учинио би велико добро када би покренуо ствар о поправци и измени наших школских учебника, тиме би дао раду школском новог полета и не би смели ни најмање сумњати у бољи успех наше српске православне школе а с тим заједно и у лепши углед!

СПАВАЊЕ.

(Превод).

Спавање је последица промене можђаног сустава. У здравом, нормалном стању је нормално, но у болести изванредни телесни узроци изазивају умор можђаног сустава, услед чега нестаје свести, телесне животне функције међутим и даље врше свој посао. Умор можђаног сустава опажа се кроз то, што чула све више и више постају неспособна за примање спољних утисака, и то најпре се уморе видни живци, за овима следеју нерви мириса и куса, а нај-после престају, прекидају свој посао живци слуха и пипања, тиме постаје разумљиво, да се и спавање појављује у разним степенима, градацијама. Прво очитовање, прва изјава је сананост, дремеж, које се стање нарочито опажа при усиљавању, да и на даље будни останемо. Други је степен полуспавање, које после прелази у дубоко, занешено спавање т. ј. када умор можђаног сустава долази на највиши ступањ, те услед тога мало или баш ни најмање нема пријемљивости за спољне утиске. Способност за примање спољашњих утисака опет се после враћа, дубоко спавање прелази у полу спавање и напоследку се пробудимо.

Што се пак тиче узрока, који изазивају спавање и перијодичан му повратак, из искуства толико знамо, да има узрока, који поспешују, ускоравају спавање, а има их и таквих, који га предупређују, спречавају. Као опће, искуствено правило постоји: да све оно, што умарајући утиче на живце и мишиће, то поспешује спавање, док напротив оно, што раздражљиво утиче, то га спречава. Исто је тако и са психолошког гледишта. Што човека раздражује, узбуњује или што га занима то спречава, док оно што га не занима, не интересује ускоруге спавање. Зато нпр. човек брзо и лако заспи ако је телесно, душевно уморен; или ако су живци заморени, што долази од топлоте или хладноће, од прекомерне употребе алкохолног пића, опијума итд.

Напротив спавање задржавају, спречавају телесне и душевне беде и невоље сваке врсте, туга, грозничаво стање, абнормална циркулација крви, претерано телесно и душевно напрезање и т. д. Велики утицај даље на спавање има и душевно расположење. У опће познато је, да раздражено и грозничаво душевно стање спречава спавање. Покрај веће ларме, гласнога разговора, свирке и т. д. може човек мирно спавати, ако ово не вређа, не дира његову душу, срце, нарав, док напротив и најмања лупа кадра нас је пробудити, ако смо заинтересирани н. пр. мајка спавајући крај болнога јој чеда, на сваки покрет, уздисај његов и др. буди се. Напослетку велики утицај на спавање има и сама навика. Познат је факт, да нас обично, редовно сањивост, дремеж у оно време спопадне, у које смо доба навикли легати. Па и трајање самога спавања већим делом зависи од навике. Навикнути се можемо на дуже или краће спавање, на рано или касно легање и устајање; на спавање после подне и т. д. Ко се навикао н. пр. на ларму, вику тога то ни најмање не узнемирује у починку, спавању му, шта више престане ли ларма он се пробуди. Воденичар покрај лупе од точка безбрижно спава, ни најмање му то не смета, он и у сну позна да ли точак окрећући се меље или не, шта више он зна и шта се меље. Онога пак, који је научио на тишину и најмања лупа буну и не да му спавати. Што се тиче наступајућих промена за време спавања, о телесном организму толико недвојбено знамо, да је можђани сустав том приликом највише заузет; ово потврђује тај чин, да баш у спавању свести нестаје, у чему — без сумње — мозак велику улогу игра. Кроз какве пак промене пролази мозак, о томе мало знамо. Онај део живчаног сустава, који вегетативни живот и његове функције обавља, руководи он и за време спавања непомућено наставља свој посао, шта више донекле и јачом снагом него у будном стању.

Ово је узрок, да се у спавању брже и лакше залечују ране; отуда је, да се човек оснажен, окрепљен пробуди и ако за време спавања организам није узимао никакве материје; да се прво доба детинства искључиво скоро у самом спавању састоји, док је код старих, несаница одомаћено, обично зло. Пробава, варење за време спавања је спорија, лакша него у будном стању, што се и отуда увиђа, да после 10—12 сати спавања ипак гладни не осећамо. Отуда је јасно, зашто је нездраву одмах после јела лећи спавати и зашто претоварен стомак ремети спавање. Циркулација крви и дисање је

такође спорије, тишије, али правилније. С психичког гледишта главна је разлика у том, да самосвести нестаје и што у кругу некојих душевних функција отупљење наступа знатно. Што пак не престају све душевне функције, — осим у најдубљем спавању, — ово се из више појава даде закључити. Тако нпр. ако предпоставимо себи, да се у неко извесно доба пробудимо, заиста ћемо се у одређени, намишљени сат и пробудити. Шта више код некојих моћ воље може толико уплива да има, да им спавање буде само полу-спавање, услед чега се свест само на пола заноси. Има и таквих, који су у стању ма у ком тренутку заспати или се пробудити (Наполеон). Још би требало овде коју рећи о сањању, но о том биће спомена, другом даном приликом.

Будимпешта.

Вл. Војновић,
слушалац више педагогије.

СВЕТОСАВСКО СЛАВЉЕ У СОМБОРУ.

Дан патрона српских школа — светитеља Саве Немањића — прослављен је у Сомбору и ове године најсвечаније. Пре божанствене литургије освећена је вода у основним школама и у вишој девојачкој школи, а после свечане литургије, на којој је началствовао стари многозаслужни свештеник овдашњи пречасни г. Јован Момировић кренула се литија под началством поменутог г. свештеника а уз саслужење још петорице свештеника и ђакона, у здање женске учитељске школе, где је у великој дворани свечано обављено мало освећење воде, после којег је једна приправница декламовала песму св. Сави, а за тим је г. Јован Живојновић професор женске учитељске школе држао прикладни говор, којег су сви присутни с запетом пажњом саслушали и којег ћемо у идућем броју нашега листа донети. После говора вратила се литија у св. Ђурђевски храм.

У вече је била беседа приправничке омладине у просторијама гостионице „Ловачког рога“. Као и сваке године, тако је и ове, беседа испала на опште задовољство публике, што само на част служити може честитој и одушевљеној приправничкој омладини и вредноме јој коровођи г. Драгутину Блажеку.

И ако се овомесна публика наша у погледу принашања материјалних жртава у корист ове забаве, и овом приликом похвално одавала, ипак јој се пребацити мора, да веома слаба мара показује

а саму забаву, јер на њој не видесмо ни једну двадесетину овдашњег интеллигентног српског грађанства. Жалосна је то појава, која ништа друго не сведочи, него то, да у нама нестаје жара српског родољубља и да одушевљење за забаву српског типа и српског духа, све то већма малаксава. И.

Д О П И С.

Баја 15. Јануара 1900. год.

Сваком Србину који има ма и искрицу родољубива чувства у себи, уверен сам, да би се наводниле очи, кад би погледао оне силне куће, па и читаве улице у овом месту, — које су негда српске биле, у којима су се саме српске душе молиле Богу на славенском језику, у којима су српски старци и старице певали и казивали својим млађима српске народне песме, причали им ојајну прошлост српску и уједно их опомињали, да за бољом будућношћу теже. Па кад би видео, да су оне данашњим даном поплављене од Мађара, Јевреја и других народности, а само Србина у њима нема.

Као што не би нашао ни трага од чега српског, једино би могао приметити, како би по некој старици којој је успомена онога златнога старог времена, дубоко у срце усађена, по која суза потекла, кад би покрај тих кућа пролазила.

Па куд се дедоше Срби?

Испропадаше, па се раселише и отидоше за „срећом“ у бољи свет, или се одродише или поумираше по светој Божјој вољи.

Али како могоше испропадати и како их нестане кад бејаху прави Срби из чијег гњезда излетеше дични соколови: Аћим Вујић, Богобој Атанаковић, Мита Поповић. Гаврило Поповић (бивши Шабачки епископ) Теодосије Мравић, Лукијан Богдановић.

Поново се питам, како могоше они испропадати, кад су свој језик чували, кад су своју свету веру више свега штовали и у њојзи своју народност и понос свој гледали?

Велико је то питање, које овом приликом не ћу расправљати, већ прелазим на специалну ствар, која ме је и нагонила, да перо узмем у руке.

Данашњи наши Срби (Бајци), од предака им остављен амамет, „свети дар, језик и олтар почеше губити . . .“

Почеше, -- ал неће га изгубити, јер се сетише аманета свога првога учитеља и просветитеља св. Саве, те се ове године лицем на дан његове успомене искупише у дворани овдашње срп. школе, после службе Божије, да прославе — *сад први пут од како постоји Баја* — успомену овог народног великана и да се заветују да ће се од сад увек сећати св. Саве, тог чувара Србинова, чувара сада и њихова . . . — сећати га се и славити, његовој мисли служити, уверени, да ће се само тако моћи духовно ујединити са целим Српством и тако се одржати на бурном мору туђинштине, у броду маленом и врло слабачком.

Они дакле хоће, они имају воље, да очувају своје српско обележје; зато им помози Боже! . . .

А ти светитељу Саво! узми их под твоје окриље, чувај, штити, брани — и спаси их!

Д. Дан. Ружић, приправник.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Личне вести. Професори сомборске српске учитељске школе г. Милан Стојшић и г. Мита Калић оболели су, те услед тога не држе предавања. Обојицу замењују њихове колеге по служби, остали наставници дотичне школе.

Стипендисте у сомборској мушкој учитељској школи. — Из народних фондова добијају следећи ученици по 80 фор. годишње: Лазар Терзин, Лазар Крестић, Светозар Радашин, Милан Калуђерски и Марко Њагул приправници IV. године; Јован Сувајџин приправник III. године; Душан Живојновић, Милан Јовановић и Милош Јеврић приправници II. године; и Ђорђе Мирков приправник I. године.

Из Платонеума добивају следећи ученици по 60 фор: Бошко Букуров, Константин Стојачић, Марко Славковић, Павао Павловић, Радослав Кућанчанин, Цветко Ђићић и Петар Лалосевић. — По 50 фор: Ђорђе Цвејић, Димитрије Нотарош, Константин Јеремић, Светозар Поповић, Радован Поповић, Стеван Симендић, Завиша Стојановић и Михаило Сремац.

У учитељској школи у Сарајеву — било је прошле 1898,99. школске године 135 уписаних ученика, од којих је до краја године остало 131. По вери били су: 47 Срба православних, 48 римокатолика, 27 мухамеданаца и 3 друге вероисповести. По завичају: из Босне Херцеговине бејаху 95, из краљевине Угарске 21, из Аустрије 6, из других земаља 3.

Р А З Н О.

Дарови школама и учитељима. Његово Високопреосвештенство Господин Мирон Николић православни епископ Пакрачки, изволио је и ове године послати претплату на наш лист за школе у Капелни и Сухомлаки у пакрачкој и за српску вероисповедну школу у Липову у будимској дијецези на ком племенитом и родољубивом дару, нека је високопреосвештеном дароватељу, у име обдарених школа и учитеља овим благодарност изречена.

Из закладе покојнога архимандрита Стевана Михаловића примају ове 1900. године „Школски Лист“: српска комунална школа у Плашкоме и српске вероисповедне школе у Костајници и Дубици у епархији горњокарловачкој, као и српске вероисповедне школе у Вемену, Ланчугу и Бати у будимској епархији.

Дарови школама и учитељима. У Сентомашу по настојавању г. Милана Настића учитеља скупљене су и уредништву „Школскога Листа“ достављене претплате за школе у Старој Србији

1. Школски Одбор сентомашки послао нам је претплату на „Школски Лист“ за пет примерака, који се шаљу српским школама у Скопљу, Призрену, Пећи, Приштини и Кратову;

2. Високоблагородни г. Лазар Дунђерски велепоседник из Сентомаша послао је претплату за два примерка, од којих се један шаље: Богословији у Призрену, а други манастирској школи у Грачаници.

3. Племенита госпођа Милева Дунђерска велепоседница у Сентомашу послала је претплату за два примерка, од којих се један шаље српској школи у Куманову, а други српској школи у Тетову;

4. Благородни г. Стеван Дунђерски велепоседник из Сентомаша претплату је послао за школу у Новом Пазару;

5. Г. Аврам Георгијевић књиговођа послао нам је претплату за једну школу, а његов дар шаље се српској школи у Скадру на Бојани.

Благодарећи на даровима дичним сентомашанима и г. скупитељу Милану Настићу, уредништво ово шаље *на дар* „Школски Лист“ још и овима школама: српској школи у Пријепољу, у Гацком, учитељу у Гилане, и српској вероисповедној школи у Перију у Истрији.

Јавна предавања. Заузимањем овдашње српске омладине, у просторијама овдашње „Српске Читалице“ држе се сваке недеље пре подне у $\frac{1}{2}$ 12 часова *јавни предавања*. До сада је било шест таквих предавања, а предавала су следећа господа: 26. децембра професор Јован Живојновић — „О нашем друштвеном животу и друштвеним приликама“; 2. јануара адвокат др. Јоца Лалошевић — „О историји музике“; 9. јануара јереј Милутин Гавриловић — „Две, три у обрану вере“; 16. јануара професор Мита Калић — „О анђелу мира у српским народним песмама“; 23. јануара учитељ Стефан С. Илкић — „О васпитавању у хришћанском духу“; 30. јануара професор Душан Радић — „Слике из историје Срба у овим крајевима“. Предавања ова врло лепо посећује овдашња интелегентна публика и веома се интересује за њих. Круг предавања завршиће се концем месеца фебруара.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Са овим бројем ступа лист овај у тридесет и другу годину свога живота, а у четрдесет и другу од како га је покренуо неумрли обновитељ српске школе покојни др. Ђорђе Патошевић-Баба.

Као и до сада, „Школски Лист“ ће се и на даље придржавати правца хришћанске педагогије, и живо ће заступати интересе православне српске школе и учитељства њезиног.

Уредништво ће без икакве награде за труд, чинити све што до њега стоји, да лист што бољи буде, а нада се, да ће га досадањи поштовани сарадници и претплатници и у будуће потпомагати.

Лист ће излазити концем свака месеца на целом табаку уз годишњу цену од **три круне**. Ђаци и учитељи с маленом платом, добиваће га у пола цене т. ј. за **једну круну и педесет нотура**.

Молимо родољубе, да се заузму, те да код имућнијих Срба пораде, да ови пошаљу претплату на лист наш, који би по том шиљали српским школама у Старој Србији и Мађедонији.

На сваких пет претплатника с целом, а на десет с половном претплатом иде један примерак на дар.

Ко не мисли листа држати, нека нам овај број врати натраг.

У Сомбору 25. јануара 1900. године.

Уредништво и администрација
„Школског Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.
